

To so glavne misli učenega Francoza Ivana Micheleta o Amosu Komenskemu.

Nemec Karol Raumer piše v svoji zgodovini pedagogije o slovanskem pedagogu tako-le: „Komenski je velika in znamenita trpeča oseba. Pregonan, brez pravega domovja po svetu tavajoč med grozovito 30letno vojsko, ni obupal, temveč deloval stanovitno vedno na to, da bi se mladina vzgajala bolje in sicer po modrih in pametnih načelih. Njegovo neumorno delovanje in hrepenenje po boljši vzgoji zdramilo je tiste može, ki so bili zavoljo slabih in hudih časov potrti, da so jeli vendar z zaupanjem delovati na to, da je „Bogu všečno generacijo mogoče le z modro in pobožno vzgojo doseči“. Adolf Tasse, učen hamburški učitelj matematike piše: „Po vseh deželah širne Evrope so se začeli gibati z naudušenjem za

izboljšanje uče po šolah. Če bi Komenski ne bil storil nič drugega, kakor da je vsejal seme v spodbujajoča srca vseh, — storil je že s tem dovolj“. Tako sodijo Nemci. —

Končaje ta spis o slavnem slovanskem pedagogu Janu Amosu Komenskem izražam le srčno željo, da bi vsi slovenski učitelji po vzgledu J. A. Komenskega krepko in vstrajno delovali na polji narodne prosvete, spominjaje se zmirom izreka Komenskega: „**Le tisti narod je prvi, ki ima najboljše šole. K popolnšanju našega blagostanja vodi le jedna cesta: dobra vzgoja naše mladine**“. —

Večna slava slavnemu slovanskemu pedagogu **J. A. Komenskemu!**

J. Ravnikar. — Litiža.

Na katerih berilih II. in III. čitanke bi se dalo iz zdravjeslovja (higijene) poučevati in v katerem obsegu?

(Nadaljevanje.)

B. Tretje berilo.

Berilni spis 106.: „Toplota“ str. 111.

1. Vsebina: Viri toplote, kako nastane ogenj, korist in škodljivost ognja.

2. Obseg pouka: Toplota je vir življenja. Toplota privabi v zgodnji pomladi najrazličnejše cvetlice iz tal, ki so bile vsled zimskega spanja otrpnene, in vzbudi setev k rasti. A tudi ljudem in živalim podeli toplota novo radost, novo živahnost življenja. Starček, kakor tudi bolnik dobé zopet zgubljene moči, kadar pride toplota. So bolezni, ktere se dadó samo s toploto premagati, da, toplota je bistveni pogoj, da se zdravje zopet popravi. Ker se pa natorna t. j. solnčna toplota ne nahaja vselej in povsod, so si ljudje pripravili umetnalno toploto. Oblačila, ogenj, tople jedi in pijače nam pomorejo do toplote. Če

hočeš zdrav biti ali zdravje zopet zadobiti, skrbi za toploto! Dober čist zrak, gibanje, delo in zdatna hrana so znotranji viri toplote, ki te varujejo prehlajenja. Čim čistejši je zrak, tem krepkejši je, tem bolj oživlja kri. Čim bolj se v zraku, če tudi v mrzlem giblješ, bodi si s hojo ali z delom, tem hitreje dihaš, tem večkrat se ti ponovi kri v pljučah in tem več toplote imaš v životu. Čim močnejša je hrana, tem krepkejša je tvoje telo, tem laže prenašaš najhujši mráz. Eskimovci, živeči v najmrzlejših krajih, bi vkljub vsej vtrjenosti ne mogli prenašati presilnega mraza, ki celo morje z ledom prevleče, ko bi ne vživali najbolj mastnih jedij v veliki množici. Nasprotno pa je v hudem mrazu zelo nevarno preveč piti, ker pijanemu otrpnejo počutki in se zelo lahko prigodi, da v takem stanu zmrzne. Pa tudi prehuda

vročina škoduje zdravju. Vročina vzrokuje glavobol in naredi, da izgubi telo preveč vlažnosti; od tod pride suhi čut v ustih in očeh, kakor tudi velika žeja. V močno zakurjenih sobah si postavijo nekateri škaf vode, da izpariva vodeno paro in da dobi zrak, ki se je vsled vročine izsušil, zopet potrebno vlažnost. Zelo nezdravo je, iti iz hude vročine na velik mraz in narobe. Čestokrat so se ljudje na ta način močno prehladili in si nakopali silne bolezni ali celo smrt.

109. berilni spis: „Toplomer“ str. 114.

1. Vsečina: Opis te priprave in njena poraba.

2. Obseg pouka: Telesna toplota zdravega človeka znaša 30 stopinj Réaumurja. Ima li človeško telo med počitkom več stopinj toplote, je to znamenje bolezni. Prav visoka stopinja toplote kaže boj življenja s smrtjo. Razni pripomočki, največ pa po zdravniku določeni leki pomirijo razburjeno kri ter zmanjšajo vročino v krvi, da se moči bolnikove ne ujedajo več tako silno. Kadar se vročina poleže, bije tudi žila počasneje, bolezen se je obrnila na bolje.

Najlažje prenašamo v svojih stanicah 13 do 15, k večjemu 16 stopinj toplote. Koder stanuje več ljudi v tesni sobi, tam

je toplota tudi večja, ker je vsak človek vir toplote. V učilnicah ni treba tako močno kuriti, nego drugod. V toplicah se ima vselej na toplomeru toplota meriti, kajti prevelika toplota kopelji je zaradi mrtvo-uda ali vsaj zaradi prehlajenja nevarna.

114. berilni spis: „Voda“ str. 121.

1. Vsečina: Voda gledé nahajanja, gostote in raznovrstnosti; prikazni vode v fizikalnem in kemičnem oziru.

2. Obseg pouka: Ni vsaka voda zdrava pijača. Kar se tiče hladnobe, naj ne bo ravno mlačna, ker taka nam tudi ne diši, pa tudi ne premrzla, ker taka nam lahko prehladi želodec. Prehlajenje želodca pa je zelo nevarno, ker želodec je kuhar v životu, od njega dohajajo krvi sokovi, ki ponovijo oslabiljeno kri. Trda voda t. j. voda, v kateri se nahajajo v tem berilnem spisu zaznamovane soli raztopljene in ki ima več ali manj ogljenčeve kisline v sebi, kakor studenčnica, je bolj zdrava kot mehka. Stojéčo vodo piti je zdravju nevarno, ker se nahajajo v njej različne smradčine. Voda, v kateri se živalske ali rastlinske snovi parijo, ima večkrat kal kužne bolezni v sebi. Pij torej samo čisto vodo! Ako bi pa moral kedaj sprideno vodo piti, izčisti jo prej s prahom prežganih kostij, kakor mornarji delajo. (Dalje pr.)

Statistika

o ljudskem šolstvu na Kranjskem v šolskem letu 1890/91.

Nastopne tabele nam pojasnujejo statistične razmere o ljudskem šolstvu na Kranjskem.

I. Število šol.

Meščanske šole. Meščanska šola je na Kranjskem samo ona v Krškem z nemškim učnim jezikom. Po § 5. deželnega zakona od 29. mal. travna 1873 dež. zak. št. 21 manjka torej najmanj še 11 meščanskih šol. Dasi se ni nadejati, da bi kdaj dobil vsak okraj svojo meščansko

šolo, ker jo mora okraj sam vzdrževati in učne moči plačevati, bilo bi vendar želeti, da se vsaj nekatere take šole ustanové. Slovensko prebivalstvo, h kateremu spada na Kranjskem 95% prebivalcev, nima niti jedne meščanske šole. Više razvita slovenska šola je le osemrazredna dekliška šola pri sv. Jakobu in zasobna vnanja uršulinska šola v Ljubljani. Da v Ljubljani še ni deške meščanske šole, je pač vzrok tudi ta, da imamo tri srednje šole. Te pa nikakor ne morejo nadomestiti meščanske

Dalje glej str. 103.